

Regeringens proposition

2009/10:196

Vissa konkurrensfrågor

Prop.
2009/10:196

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 31 mars 2010

Fredrik Reinfeldt

Maud Olofsson
(Näringsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn anpassas till EU-kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn, som träder i kraft den 1 april 2010. Genom anpassningen kommer samma materiella regler att gälla för bedömningen av konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn, oavsett om svensk eller EU:s konkurrensrätt är tillämplig i det enskilda fallet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2010.

Vidare föreslås i propositionen att lagen (1986:436) om näringsförbud, lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler, lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. och konkurrenslagen (2008:579) anpassas till Lissabonfördraget. Dessa lagändringar föreslås träda i kraft den 1 augusti 2010.

Slutligen innehåller propositionen en redogörelse för regeringens åtgärder för att komma till rätta med konkurrensproblemen mellan offentlig och privat sektor med anledning av näringsutskottets betänkanden 2004/05:NU16 och 2005/06:NU16.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn.....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud.....	7
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler.....	10
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.....	12
2.5	Förslag till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579).....	14
3	Ärendet och dess beredning.....	19
4	Konkurrensreglerna.....	19
4.1	Allmänt om konkurrenslagen (2008:579).....	19
4.2	Konkurrenslagens förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag.....	20
4.3	Undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag.....	22
4.3.1	Undantag i enskilda fall.....	22
4.3.2	Gruppundantag.....	22
4.3.3	Legalundantag inom jordbrukssektorn och taxinäringen.....	23
4.4	Förhållandet mellan den svenska konkurrensrätten och EU-rätten.....	24
5	Ett nytt gruppundantag för vissa avtal inom försäkringssektorn.....	24
5.1	Gällande ordning.....	24
5.1.1	Lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn.....	24
5.1.2	Kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn.....	26
5.2	Kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn.....	27
5.2.1	Inledning.....	27
5.2.2	Förordningens omfattning.....	27
5.3	Förslag till ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn.....	29

6	Lagändringar till följd av Lissabonfördraget.....	30	Prop. 2009/10:196
6.1	Bakgrund.....	30	
6.2	Konsekvensändringar med anledning av Lissabonfördraget	31	
7	Regeringens åtgärder för att komma till rätta med konkurrensproblemen mellan offentlig och privat sektor	32	
7.1	Bakgrund.....	32	
7.2	Vidtagna åtgärder	35	
7.2.1	Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden	35	
7.2.2	Kommunala kompetensfrågor m.m.	35	
7.2.3	Allmännyttiga bostadsföretag	37	
7.2.4	2006 års förvaltningskommitté	37	
7.2.5	PSI-direktivet.....	38	
7.2.6	Kommittédirektiv	38	
7.3	Vidtagna åtgärder i förhållande till riksdagens tillkännagivanden	39	
8	Konsekvenser.....	41	
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn	41	
8.2	Övriga lagförslag.....	42	
9	Författningskommentar.....	43	
9.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn	43	
9.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud.....	44	
9.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler	44	
9.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.	44	
9.5	Förslaget till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579)	44	
Bilaga 1	Kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn.....	46	
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	53	
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna.....	56	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 mars 2010.	57	

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn,

2. lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud,

3. lag om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler,

4. lag om ändring i lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.,

5. lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579).

Regeringen lämnar följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas på avtal som ingås mellan två eller flera företag inom försäkringssektorn i följande avseenden:

1. Att gemensamt *utarbeta* och sprida

– *beräkningar av* genomsnittskostnaden för att *i det förflutna* täcka en viss risk,

– *dödlighetstabeller* samt tabeller över sjukdoms-, olycks- och invalidfrekvenser i samband med försäkringar som innehåller ett sparmoment.

1. Att gemensamt *sammanställa* och sprida *information som krävs för att*

– *beräkna* genomsnittskostnaden för att täcka en viss *risk i det förflutna*,

– *utarbeta* dödlighetstabeller samt tabeller över sjukdoms-, olycks- och invalidfrekvenser i samband med försäkringar som innehåller ett sparmoment.

2. Att gemensamt genomföra undersökningar om de sannolika effekterna av allmänna omständigheter utanför de berörda företagen, antingen om frekvensen eller storleken på framtida försäkringsfall för en viss risk eller riskkategori eller om lönsamheten för olika typer av investeringar samt sprida resultaten av dessa undersökningar.

3. Att gemensamt *utarbeta och sprida icke-bindande standardvillkor för direktförsäkring.*

4. Att gemensamt *utarbeta och sprida icke-bindande modeller som beskriver avkastningen från ett försäkringsavtal som omfattar ett sparmoment.*

5. Att bilda och driva *grupper* av försäkringsföretag eller *grupper* av försäkrings- och återförsäkringsföretag för gemensam täckning av en viss *riskkategori* i form av samförsäkring eller samåterförsäkring.

3. Att bilda och driva *pooler* av försäkringsföretag eller *pooler* av försäkrings- och återförsäkringsföretag för gemensam täckning av en viss *kategori av risker* i form av samförsäkring eller samåterförsäkring.

6. Att utarbeta, erkänna och sprida

– tekniska specifikationer, regler eller riktlinjer för sådana säkerhetsanordningar för vilka det på gemenskapsnivå inte finns specifikationer, klassifikationssystem, regler, förfaranden eller riktlinjer, harmoniserade i enlighet med gemenskapslagstiftningen om fri rörlighet för varor, eller förfaranden för att bedöma om säkerhetsanordningarna uppfyller specifikationerna, reglerna eller riktlinjerna för att godkänna dessa anordningar,

– tekniska specifikationer, regler eller riktlinjer för installation och underhåll av säkerhetsanordningar, och förfaranden för att bedöma om företag som installerar och underhåller säkerhetsanordningar uppfyller sådana specifikationer, regler och riktlinjer för att godkänna dessa företag.

Bestämmelsen i 1 kap. 6 § konkurrenslagen (2008:579) ska även tillämpas på avtal enligt denna lag.

3 §

I fråga om avtalen tillämpas bestämmelserna i kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn på motsvarande sätt, med undantag av artiklarna 1 samt 10–12. Dock ska hänvisningar till undantaget i artikel 1 avse 2 § i förening med 1 §, varvid den bokstavsbeteckning som anges i artikel 1 ska avse motsvarande sifferbeteckning i 1 §.

I fråga om avtalen tillämpas bestämmelserna i kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn¹ på motsvarande sätt, med undantag av artiklarna 2, 5, 8 och 9. Dock ska hänvisningar till undantaget i artikel 2 eller 5 avse 2 § i förening med 1 §.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2010.

¹ EUT L 83, 30.3.2010, s. 1 (Celex 32010R0267).

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1986:436) om näringsförbud dels att 2 a, 3 och 4 §§ ska ha följande lydelse, dels att punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2008:592) om ändring i nämnda lag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §¹

Näringsförbud får, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddelas den som i egenskap av enskild näringsidkare grovt har åsidosatt vad som ålegat honom eller henne i näringsverksamhet och därvid överträtt förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579) eller i artikel 81 i *EG-fördraget*. Detta gäller dock bara om överträdelsen har inneburit att företag i samma produktions- eller handelsled fastställer försäljningspriser, begränsar eller kontrollerar produktion eller delar upp marknader.

Näringsförbud får, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddelas den som i egenskap av enskild näringsidkare grovt har åsidosatt vad som ålegat honom eller henne i näringsverksamhet och därvid överträtt förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579) eller i artikel 101 i *EUF-fördraget*. Detta gäller dock bara om överträdelsen har inneburit att företag i samma produktions- eller handelsled fastställer försäljningspriser, begränsar eller kontrollerar produktion eller delar upp marknader.

3 §²

Vid prövningen av om näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt ska det särskilt beaktas om åsidosättandet varit systematiskt eller syftat till betydande vinning, om det medfört eller varit ägnat att medföra betydande skada eller om näringsidkaren tidigare dömts för brott i näringsverksamhet. I fall som avses i 2 a § ska det även särskilt beaktas om förfarandet har varit ägnat att allvarligt hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen.

Har näringsidkaren i näringsverksamheten gjort sig skyldig till brott för vilket det lägsta föreskrivna straffet är fängelse i sex månader, ska vid tillämpning av 1 § näringsförbud anses påkallat från allmän synpunkt, om inte särskilda skäl talar mot det.

I fall som avses i 2 a § ska näringsförbud inte anses påkallat från allmän synpunkt, om den som kan komma i fråga för ett sådant förbud själv eller inom ramen för den bedrivna näringsverksamheten har medverkat till att i väsentlig

I fall som avses i 2 a § ska näringsförbud inte anses påkallat från allmän synpunkt, om den som kan komma i fråga för ett sådant förbud själv eller inom ramen för den bedrivna näringsverksamheten har medverkat till att i väsentlig

¹ Senaste lydelse 2008:592.

² Senaste lydelse 2008:592.

mån underlätta Konkurrensverkets utredning av överträdelsen. Detsamma ska gälla för medverkan i utredningar som görs av en konkurrensmyndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller av *Europeiska gemenskapernas kommission*.

mån underlätta Konkurrensverkets utredning av överträdelsen. Detsamma ska gälla för medverkan i utredningar som görs av en konkurrensmyndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen eller av *Europeiska kommissionen*.

4 §³

Har näringsverksamhet bedrivits av en juridisk person får, under de förutsättningar som anges i 1–3 §§, näringsförbud meddelas, i fråga om

kommanditbolag: komplementär,

annat handelsbolag: bolagsman,

aktiebolag och försäkringsbolag: ledamot och suppleant i styrelsen samt verkställande direktör och vice verkställande direktör,

bankaktiebolag, sparbank och ekonomisk förening: ledamot och suppleant i styrelsen,

europaisk ekonomisk intressegruppering med säte i Sverige: företagsledare,

europabolag och europakooperativ med säte i Sverige: ledamot och suppleant i förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan samt verkställande direktör och vice verkställande direktör,

om denne begått brottet i näringsverksamheten eller innehade sin ställning när betalningen av skatt, tull eller avgift underläts, den juridiska personen försattes i konkurs eller förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579) eller artikel 81 i *EG-fördraget* överträdde.

om denne begått brottet i näringsverksamheten eller innehade sin ställning när betalningen av skatt, tull eller avgift underläts, den juridiska personen försattes i konkurs eller förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579) eller artikel 101 i *EU-fördraget* överträdde.

Första stycket gäller också den som i annan egenskap än där sägs faktiskt har utövat ledningen av en näringsverksamhet eller utåt har framträtt som ansvarig för en enskild näringsverksamhet.

Under de förutsättningar som anges i 2 § får näringsförbud även meddelas den som innehade sin ställning enligt första stycket senare än ett år innan konkursansökan kom in till tingsrätten.

2. Vid prövning av förutsättningarna enligt 2 a § för näringsförbud eller tillfälligt näringsförbud för överträdelse av förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579) eller i artikel 81 i *EG-fördraget* får hänsyn tas till vad som ägt rum före ikraftträdan-

2. Vid prövning av förutsättningarna enligt 2 a § för näringsförbud eller tillfälligt näringsförbud för överträdelse av förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen (2008:579) eller i artikel 101 i *EU-fördraget* får hänsyn tas till vad som ägt rum före ikraftträdan-

³ Senaste lydelse 2008:592.

det endast såvitt avser frågan om förbud är påkallat från allmän synpunkt. det endast såvitt avser frågan om förbud är påkallat från allmän synpunkt. Prop. 2009/10:196

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2010.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler

Prop. 2009/10:196

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler¹ samt 5 a, 6 och 7 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1994:1845) om tillämpningen av *Europeiska gemenskapernas statsstödsregler*

Föreslagen lydelse

Lag (1994:1845) om tillämpningen av *Europeiska unionens statsstödsregler*

5 a §²

När *Europeiska gemenskapernas kommission* har beslutat om ett kontrollbesök enligt rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget har kommissionen rätt att få handräckning av Kronofogdemyndigheten för att genomföra följande åtgärder hos företaget:

1. granska räkenskaper och andra affärshandlingar samt ta kopior av dessa handlingar, och
2. få tillträde till samtliga lokaler och markområden som utnyttjas av det berörda företaget.

Frågor om handräckning enligt denna paragraf prövas av Kronofogdemyndigheten. Kronofogdemyndigheten *skall* inte underrätta företaget om en begäran om handräckning innan verkställighet sker. Därutöver gäller bestämmelserna i utsköningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet eller avhysning.

När *Europeiska kommissionen* har beslutat om ett kontrollbesök enligt rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget har kommissionen rätt att få handräckning av Kronofogdemyndigheten för att genomföra följande åtgärder hos företaget:

Frågor om handräckning enligt denna paragraf prövas av Kronofogdemyndigheten. Kronofogdemyndigheten *ska* inte underrätta företaget om en begäran om handräckning innan verkställighet sker. Därutöver gäller bestämmelserna i utsköningsbalken om verkställighet av förpliktelser som inte avser betalningsskyldighet eller avhysning.

6 §

Kommuner och landsting är skyldiga att lämna upplysningar till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer om alla former av stöd som planeras och

Kommuner och landsting är skyldiga att lämna upplysningar till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer om alla former av stöd som planeras och

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2008:590.

² Senaste lydelse 2006:721.

som kan bli föremål för prövning av *Europeiska gemenskapernas kommission*.

som kan bli föremål för prövning av *Europeiska kommissionen*.

Prop. 2009/10:196

7 §³

Har *Europeiska gemenskapernas kommission* genom beslut som vunnit laga kraft eller *Europeiska gemenskapernas domstol* funnit att en kommun eller ett landsting lämnat stöd som står i strid med artikel 87 i *Fördraget* om upprättandet av *Europeiska gemenskapen*, får regeringen upphäva kommunens eller landstingets beslut att lämna stödet.

I fråga om rättelse av verkställighet när ett beslut upphävs skall regeln i 10 kap. 15 § kommunallagen (1991:900) gälla.

Har *Europeiska kommissionen* genom beslut som vunnit laga kraft eller *Europeiska unionens domstol* funnit att en kommun eller ett landsting lämnat stöd som står i strid med artikel 107 i *fördraget* om *Europeiska unionens funktionssätt*, får regeringen upphäva kommunens eller landstingets beslut att lämna stödet.

I fråga om rättelse av verkställighet när ett beslut upphävs skall regeln i 10 kap. 15 § kommunallagen (1991:900) gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2010.

³ Senaste lydelse 2000:90.

Härigenom föreskrivs att 1, 4 och 11 §§ lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

I denna lag finns bestämmelser som syftar till att ge *Europeiska gemenskapernas kommission* insyn i de finansiella förbindelserna mellan det allmänna och offentliga företaget samt i vissa företags ekonomiska verksamhet.

I denna lag finns bestämmelser som syftar till att ge *Europeiska kommissionen* insyn i de finansiella förbindelserna mellan det allmänna och offentliga företaget samt i vissa företags ekonomiska verksamhet.

4 §¹

En särskild ekonomisk redovisning (separat redovisning) *skall* för varje räkenskapsår upprättas för ett företag som har

En särskild ekonomisk redovisning (separat redovisning) *ska* för varje räkenskapsår upprättas för ett företag som har

1. beviljats exklusiva eller särskilda rättigheter, eller
2. anförtratts att tillhandhålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse enligt artikel 86.2 i *EG-fördraget* och som fått ersättning i någon form för detta, allt under förutsättning att företaget även bedriver annan ekonomisk verksamhet.

2. anförtratts att tillhandhålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse enligt artikel 106.2 i *EU-fördraget* och som fått ersättning i någon form för detta, allt under förutsättning att företaget även bedriver annan ekonomisk verksamhet.

Redovisningsskyldigheten enligt första stycket gäller inte för

- a) företag som tillhandahåller tjänster som inte i nämnvärd omfattning kan påverka handeln med andra EES-länder,
- b) företag med en nettoomsättning som för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren har understigit 40 miljoner euro eller, om företaget är ett kreditinstitut, en balansomslutning som vid vart och ett av de två senaste räkenskapsårens utgång har understigit 800 miljoner euro,
- c) företag enligt första stycket 2 som fått ersättningen för en skäligen tidsperiod genom ett öppet, genomblickbart och icke-diskriminerande förfarande, eller
- d) verksamheter som omfattas av särskilda bestämmelser om separat redovisning av motsvarande slag med *EG-rättslig* grund.

- d) verksamheter som omfattas av särskilda bestämmelser om separat redovisning av motsvarande slag med *EU-rättslig* grund.

¹ Senaste lydelse 2007:351.

11 §

Om det behövs för att Konkurrensverket *skall* kunna överlämna information till *Europeiska gemenskapernas kommission* eller i övrigt fullgöra sina uppgifter enligt denna lag, får verket ålägga

Om det behövs för att Konkurrensverket *ska* kunna överlämna information till *Europeiska kommissionen* eller i övrigt fullgöra sina uppgifter enligt denna lag, får verket ålägga

1. ett företag eller någon annan att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat,
2. ett företag att efterleva vad som föreskrivs i 3–8 §§ eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2010.

Härigenom föreskrivs i fråga om konkurrenslagen (2008:579)

dels att 3 kap. 1, 4 och 5, 11–13, 15, 24 och 25 §§, 5 kap. 3 §, 16–17 och 20 §§ samt 8 kap. 13 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 5 kap. 14 § ska lyda ”Utredning på begäran av EU-kommissionen eller myndighet i annan medlemsstat”,

dels att punkt 7 och 8 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §

Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget*.

Ett åläggande enligt första stycket gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i *EU-fördraget*.

4 §

Har fråga uppkommit om ett företag överträder något av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget*, kan ett åtagande från företaget ge Konkurrensverket anledning att inte ingripa. Verkets beslut att godta åtagandet får avse en begränsad tid. Så länge beslutet gäller får verket i de avseenden som åtagandet omfattar inte meddela ett åläggande enligt 1 eller 3 §.

Har fråga uppkommit om ett företag överträder något av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i *EU-fördraget*, kan ett åtagande från företaget ge Konkurrensverket anledning att inte ingripa. Verkets beslut att godta åtagandet får avse en begränsad tid. Så länge beslutet gäller får verket i de avseenden som åtagandet omfattar inte meddela ett åläggande enligt 1 eller 3 §.

Konkurrensverket får återkalla ett beslut enligt första stycket om

1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,

2. den som beslutet gäller bryter mot något åtagande som har angetts i beslutet, eller

3. beslutet grundades på ofullständiga, oriktiga eller vilseledande uppgifter som parterna har lämnat.

5 §

Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket besluta att ett företag ska betala en särskild avgift (*konkurrensskadeavgift*), om företaget eller någon som handlar på dess vägnar uppsåtligen

Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket besluta att ett företag ska betala en särskild avgift (*konkurrensskadeavgift*), om företaget eller någon som handlar på dess vägnar uppsåtligen

eller av oaktsamhet har överträtt förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget*.

eller av oaktsamhet har överträtt förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i *EUF-fördraget*.

Avgiften tillfaller staten.

Innan Konkurrensverket väcker talan om konkurrensskadeavgift mot ett företag, ska företaget ges tillfälle att yttra sig över verkets utkast till stämningsansökan.

11 §

När konkurrensskadeavgiftens storlek bestäms ska, förutom omständigheter hänförliga till själva överträdelsen, särskilt följande beaktas:

1. om företaget tidigare har överträtt förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget*,

1. om företaget tidigare har överträtt förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i *EUF-fördraget*,

2. om företaget snabbt har upphört med överträdelsen sedan den påtalats av Konkurrensverket, eller

3. företagets ekonomiska situation.

12 §

Konkurrensskadeavgift får efterges för ett företag som har överträtt förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 81 i *EG-fördraget*, om företaget är det första att anmäla överträdelsen till Konkurrensverket och anmälan innehåller sådana uppgifter att verket först genom dessa har tillräckligt underlag för att ingripa mot överträdelsen.

Konkurrensskadeavgift får efterges för ett företag som har överträtt förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 101 i *EUF-fördraget*, om företaget är det första att anmäla överträdelsen till Konkurrensverket och anmälan innehåller sådana uppgifter att verket först genom dessa har tillräckligt underlag för att ingripa mot överträdelsen.

När Konkurrensverket redan har tillräckligt underlag för att ingripa mot överträdelsen och ingen förklaring enligt 15 § har meddelats, får konkurrensskadeavgift efterges för ett företag som överträtt nämnda förbud om

1. företaget är först med att lämna sådana uppgifter som leder till att det kan klarläggas att överträdelsen förekommit, eller

2. företaget på annat sätt i högst väsentlig mån har underlättat utredningen av överträdelsen.

Konkurrensskadeavgift får dock inte efterges för ett företag som har tvingat ett annat företag att delta i överträdelsen.

13 §

Konkurrensskadeavgift får fastställas till ett lägre belopp än vad som bort ske med tillämpning av 8–11 §§ för ett företag som har överträtt förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 81 i *EG-fördraget*, om

Konkurrensskadeavgift får fastställas till ett lägre belopp än vad som bort ske med tillämpning av 8–11 §§ för ett företag som har överträtt förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 101 i *EUF-fördraget*, om

företaget till Konkurrensverket lämnar uppgifter som i väsentlig mån underlättar utredningen av överträdelsen.

Vid bedömning av nedsättningens storlek ska det beaktas om något annat företag redan lämnat sådana uppgifter som i väsentlig mån underlättat utredningen.

företaget till Konkurrensverket lämnar uppgifter som i väsentlig mån underlättar utredningen av överträdelsen.

15 §

På ansökan av ett företag som anmäler en överträdelse av förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 81 i *EG-fördraget* ska Konkurrensverket i ett beslut förklara om förutsättningarna för eftergift enligt 12 § första stycket är uppfyllda. Ett sådant beslut är bindande för verket samt för Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen.

På ansökan av ett företag som anmäler en överträdelse av förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 101 i *EU-fördraget* ska Konkurrensverket i ett beslut förklara om förutsättningarna för eftergift enligt 12 § första stycket är uppfyllda. Ett sådant beslut är bindande för verket samt för Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen.

24 §

I lagen (1986:436) om näringsförbud finns bestämmelser om att näringsförbud kan meddelas för vissa överträdelser av förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 81 i *EG-fördraget*.

I lagen (1986:436) om näringsförbud finns bestämmelser om att näringsförbud kan meddelas för vissa överträdelser av förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 101 i *EU-fördraget*.

25 §

Om ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget*, ska företaget ersätta den skada som därigenom uppkommer.

Om ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i *EU-fördraget*, ska företaget ersätta den skada som därigenom uppkommer.

Rätten till ersättning faller bort, om talan inte väcks inom tio år från det att skadan uppkom.

5 kap.

3 §

Stockholms tingsrätt får på ansökan av Konkurrensverket besluta att verket får genomföra en undersökning hos ett företag för att utreda om det har överträtt förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget*, om

Stockholms tingsrätt får på ansökan av Konkurrensverket besluta att verket får genomföra en undersökning hos ett företag för att utreda om det har överträtt förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i *EU-fördraget*, om

1. det finns anledning att anta att en överträdelse har skett,
2. företaget inte rättar sig efter ett åläggande enligt 1 § första stycket 1 eller det annars finns risk för att bevis undanhålls eller förvanskas, och
3. vikten av att åtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som åtgärden innebär för den som drabbas av åtgärden.

16 §

Bestämmelserna i 6 och 9–13 §§ gäller även när Konkurrensverket, på begäran av *Europeiska gemenskapernas kommission*, genomför en sådan undersökning som avses i artikel 22.2 i rådets förordning (EG) nr 1/2003.

Bestämmelserna i 6 och 9–13 §§ gäller även när Konkurrensverket, på begäran av *Europeiska kommissionen*, genomför en sådan undersökning som avses i artikel 22.2 i rådets förordning (EG) nr 1/2003.

Bestämmelsen i 9 § andra stycket första meningen gäller dock inte om det kan befaras att undersökningen skulle förlora i betydelse, om den inte påbörjas omedelbart.

Första stycket gäller även när Konkurrensverket på begäran av kommissionen genomför en sådan undersökning som avses i artikel 12.1 i rådets förordning (EG) nr 139/2004.

17 §

När *Europeiska gemenskapernas kommission* har beslutat om en undersökning enligt artikel 20.4 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 eller enligt artikel 13.4 i rådets förordning (EG) nr 139/2004, får Kronofogdemyndigheten på ansökan av Konkurrensverket besluta om handräckning för att undersökningen ska kunna genomföras.

När *Europeiska kommissionen* har beslutat om en undersökning enligt artikel 20.4 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 eller enligt artikel 13.4 i rådets förordning (EG) nr 139/2004, får Kronofogdemyndigheten på ansökan av Konkurrensverket besluta om handräckning för att undersökningen ska kunna genomföras.

Vid handräckning enligt första stycket tillämpas 10 § andra stycket.

20 §

Efter begäran av en myndighet i en stat med vilken Sverige har ingått en överenskommelse om rättslig hjälp i konkurrensärenden får Stockholms tingsrätt på ansökan av Konkurrensverket besluta att verket får genomföra en undersökning hos ett företag eller någon annan för att bistå den andra staten med att utreda om någon har överträtt den statens konkurrensregler, om

1. det som föreskrivs i 5 § 1–3 är uppfyllt, och
2. det förfarande som utreds är av ett slag som vid tillämpningen av denna lag eller *Europeiska gemenskapens* konkurrensregler skulle ha innefattat en överträdelse av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 81 eller 82 i EG-
2. det förfarande som utreds är av ett slag som vid tillämpningen av denna lag eller *Europeiska unionens* konkurrensregler skulle ha innefattat en överträdelse av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i EUF-

fördraget, om något av dessa regelverk hade tillämpats på förfarandet.

fördraget, om något av dessa regelverk hade tillämpats på förfarandet.

I fall som avses i första stycket gäller bestämmelserna i 6–13 §§.

8 kap.

13 §

Ett yttrande som har lämnats av *Europeiska gemenskapernas kommission* eller Konkurrensverket med tillämpning av artikel 15 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 får beaktas av rätten utan att det åberopas av part. Parterna ska ges tillfälle att yttra sig över yttrandet.

Ett yttrande som har lämnats av *Europeiska kommissionen* eller Konkurrensverket med tillämpning av artikel 15 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 får beaktas av rätten utan att det åberopas av part. Parterna ska ges tillfälle att yttra sig över yttrandet.

7. Konkurrensskadeavgift får påföras för överträdelse av förbuden i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget* såvitt avser tid efter den 1 januari 2001.

8. För överträdelse som begåtts före den 1 augusti 2005 ska vid bestämmande av konkurrensskadeavgiften inte beaktas att företaget tidigare överträtt förbuden i artikel 81 eller 82 i *EG-fördraget*.

7. Konkurrensskadeavgift får påföras för överträdelse av förbuden i artikel 101 eller 102 i *EU-fördraget* såvitt avser tid efter den 1 januari 2001.

8. För överträdelse som begåtts före den 1 augusti 2005 ska vid bestämmande av konkurrensskadeavgiften inte beaktas att företaget tidigare överträtt förbuden i artikel 101 eller 102 i *EU-fördraget*.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2010.

Den 24 mars 2010 antog Europeiska kommissionen förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. Förordningen bifogas som *bilaga 1*.

Den 5 oktober 2009 presenterade EU-kommissionen ett förslag till en ny förordning om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget (nu artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt) på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. Med anledning av förslaget utarbetades inom Näringsdepartementet en promemoria i syfte att anpassa lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn till kommissionens nya förordning. Promemorians lagförslag bifogas som *bilaga 2*. Promemorians remissbehandlades. En förteckning över remissinstanserna bifogas som *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Näringsdepartementet (N2009/7859/MK).

Denna proposition innehåller även vissa anpassningar till Lissabonfördraget, som trädde i kraft den 1 december 2009 och en redovisning av vilka åtgärder som regeringen vidtagit med anledning av näringsutskottets betänkanden 2004/05:NU16 och 2005/06:NU16.

Lagrådet

I denna proposition föreslås en anpassning av lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn till EU-kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. Vidare föreslås att lagen (1986:436) om näringsförbud, lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler, lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. och konkurrenslagen (2008:579) anpassas till Lissabonfördraget. Författningstekniskt och även i övrigt är lagändringarna av sådan beskaffenhet att regeringen bedömer att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

4 Konkurrensreglerna

4.1 Allmänt om konkurrenslagen (2008:579)

Den nuvarande konkurrenslagen trädde i kraft den 1 november 2008. Lagen utgör i stora delar en modernisering av den tidigare konkurrenslagen (1993:20) och många bestämmelser har överförts därifrån till 2008 års konkurrenslag, med viss språklig och redaktionell redigering.

Konkurrenslagens ändamål är att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter. Lagen är tillämplig på alla företag i hela näringslivet och i fråga om all produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter. Själva företagsbegreppet utgör emellertid en viss begränsning av tillämpningsområdet. Vidare framgår av konkurrenslagen att den inte ska tillämpas på avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare om lön eller andra anställningsvillkor.

Konkurrenslagen bygger på den konkurrensrättsliga förbudsprincipen. Principen innebär att vissa konkurrensbegränsningar i sig är skadliga och därför ska vara förbjudna. Lagens materiella bestämmelser är utformade med EU-rätten som förebild. Avsikten är att konkurrenslagen i materiellt hänseende ska likna EU-rättens konkurrensregler så mycket som möjligt (jfr prop. 1992/93:56, s. 19).

De materiella bestämmelserna i konkurrenslagen är inriktade på att motverka tre slag av åtgärder som kan skada konkurrensens effektivitet, nämligen gemensamma förfaranden som omfattar flera aktörer på marknaden (2 kap. 1 §, förbud mot konkurrensbegränsande samarbete), ensidiga förfaranden (2 kap. 7 §, förbud mot missbruk av dominerande ställning) och strukturella åtgärder (4 kap. 1 §, förbud mot företagskoncentrationer). Konkurrenslagen innehåller också en regel som gör det möjligt att pröva konkurrenskonflikter som uppstår när staten, en kommun eller ett landsting säljer varor och tjänster på marknaden i konkurrens med privata aktörer (3 kap. 27 §, förbud mot konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet). Den regeln kompletterar förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete respektive missbruk av dominerande ställning.

Det är i första hand Konkurrensverket som har att vaka över konkurrenslagens efterlevnad. Konkurrensverket kan exempelvis ålägga företag att upphöra med överträdelse av förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete eller missbruk av dominerande ställning (3 kap. 1 §). Även företag som berörs av sådana överträdelse har vissa möjligheter att ansöka om förbud i domstol (3 kap. 2 §). Vid uppsåtliga eller oaktsamma överträdelse av förbuden kan Konkurrensverket hos Stockholms tingsrätt ansöka om utdömande av konkurrensskadeavgift (3 kap. 5 §). Ett företag som uppsåtligt eller av oaktsamhet överträder något av dessa förbud kan förpliktas att ersätta den skada som därigenom uppkommer (3 kap. 25 §).

4.2 Konkurrenslagens förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag

Enligt 2 kap. 1 § konkurrenslagen är avtal mellan företag förbjudna om de har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen på marknaden på ett märkbart sätt eller om de ger ett sådant resultat. Med avtal jämställs samordnade förfaranden och beslut av en sammanslutning av företag. I paragrafens andra stycke ges exempel på avtal som typiskt sett är konkurrensbegränsande.

Förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete har sin motsvarighet i artikel 101.1 i EUF-fördraget. En förutsättning för att tillämpa artikel 101

i EUF-fördraget är att handeln mellan medlemsstaterna påverkas. Samhandelskriteriet har tolkats vidsträckt; det räcker att påverkan på samhandeln är potentiell. Till följd av detta begränsar kriteriet inte EU-rättens tillämpning särskilt påtagligt.

För att förbudet i paragrafen ska vara tillämpligt krävs, i likhet med vad som gäller enligt EU-rätten, någon form av överenskommelse mellan två eller flera företag, det s.k. avtalskriteriet. Ett avtal kan ha formen av såväl formellt bindande muntliga eller skriftliga överenskommelser mellan två eller flera företag som arrangemang där ett företag gentemot ett annat frivilligt åtar sig att begränsa sin frihet att agera på marknaden (se t.ex. MD 2003:2).

Av 1 kap. 6 § konkurrenslagen framgår att vad som sägs om avtal i lagen också ska tillämpas på beslut av en sammanslutning av företag och samordnade förfaranden av företag. Med ett beslut av en sammanslutning av företag avses exempelvis beslut av en branschförening där föreningens stadgar ger möjlighet att fastställa eller ändra företagets beteende på marknaden. Även beslut som innebär rekommendationer att agera på visst sätt hör hit liksom en företagssammanslutnings faktiska agerande (MD 2005:5). Ett samordnat förfarande innebär att två eller flera företag utan direkt avtal tillämpar ett visst förfarande i samförstånd. Samförståndet behöver inte ha uppkommit genom uttryckliga muntliga eller skriftliga förklaringar. För att ett samordnat förfarande ska föreligga krävs det dock att direkta eller indirekta kontakter mellan företagen har förekommit (MD 2005:7). Det är alltså fråga om ett förfarande mellan företag som medvetet ersätter den fria konkurrensens risker med ett inbördes samarbete (MD 2009:11).

Förbudsbestämmelsen träffar endast samarbeten mellan företag som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen. Ett samarbete vars syfte är konkurrensbegränsande är förbjudet i sig (se t.ex. MD 2005:7). Det krävs i ett sådant fall inte att samarbetets effekter på marknaden påvisas. Om avtalet i sig inte har ett konkurrensbegränsande syfte, får i stället bedömas om det har ett sådant resultat. Vad som är resultatet av en konkurrensbegränsning avgörs i det enskilda fallet efter ett s.k. konkurrenstest, dvs. en närmare prövning av avtalets faktiska eller potentiella påverkan på konkurrensen på den relevanta marknaden.

En ytterligare förutsättning för att ett konkurrensbegränsande förfarande ska omfattas av förbudet är att det begränsar konkurrensen på ett märkbart sätt. Därvid har företagets marknadsandelar betydelse. Beräkningen av ett företags marknadsandel förutsätter att den relevanta marknaden avgränsas. Av praxis framgår att avtal mellan konkurrenter som har till syfte att fastställa priser eller att begränsa produktion eller försäljning eller att dela upp marknader eller inköpskällor i princip alltid är märkbart konkurrensbegränsande, oavsett företagets marknadsandelar (se t.ex. de förenade målen T-374 m.fl. European Night Services mot Europeiska kommissionen, REG 1998 II-3141, se även MD 2008:12).

Även andra omständigheter än företagets storlek och marknadsandelar har beaktats av Marknadsdomstolen vid bedömningen av om ett samarbete begränsar konkurrensen på ett märkbart sätt (se t.ex. MD 1997:5, 1997:11, 1997:15 och 2005:7).

Av bestämmelsen i 2 kap. 6 § konkurrenslagen framgår att avtal eller avtalsvillkor som är förbjudna enligt 2 kap. 1 § är civilrättsligt ogiltiga. Det innebär att avtalet eller villkoret inte kan göras gällande enligt sitt innehåll.

4.3 Undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag

4.3.1 Undantag i enskilda fall

Det finns i 2 kap. 2 § konkurrenslagen en generell, alltid tillämplig, undantagsregel från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete i 2 kap. 1 §. Av bestämmelsen framgår att förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen inte gäller för ett avtal som

1. bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande,
2. tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås,
3. bara ålägger de berörda företagen begränsningar som är nödvändiga för att uppnå målet i 1, och
4. inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

Paragrafen motsvarar artikel 101.3 i EUF-fördraget. En förutsättning för att bestämmelsen ska vara tillämplig är att avtalet omfattas av förbudet i 2 kap. 1 §. I likhet med vad som gäller inom EU-rätten måste samtliga de villkor som anges i bestämmelsen vara uppfyllda för att undantaget ska gälla. Företagen har själva att bedöma om deras avtal eller förfaranden som de deltar i är förenliga med konkurrensreglerna. Det anses ankomma på den part som gör gällande att bestämmelserna om undantag är tillämpliga att också visa detta (jfr artikel 2 i rådets förordning nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpningen av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget [EGT L 1, 4.1.2003, s. 1, Celex 32003R0001, numera artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget]).

4.3.2 Gruppundantag

En stor andel av de avtal som faller under bestämmelsen om undantag i 2 kap. 2 § konkurrenslagen omfattas av olika gruppundantag. Innebörden av ett gruppundantag är att vissa typer av avtal generellt undantas från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete i 2 kap. 1 § konkurrenslagen. Genom gruppundantaget får parterna i avtalet ett skydd mot ingripanden så länge som villkoren för undantag är uppfyllda. Regler av det slaget finns också inom EU-rätten där kommissionen bemyndigats att utfärda förordningar om gruppundantag från förbudet i artikel 101.1 i EUF-fördraget. Samtliga svenska gruppundantag, förutom det som avser taxisamverkan, har EU-rättslig motsvarighet.

Gruppundantagen regleras i särskilda lagar. I 2 kap. 3 § konkurrenslagen listas de gruppundantag som nu är i kraft. Där föreskrivs att från

förbudet i 1 § gäller undantag för sådana grupper av avtal (gruppundantag) som avses i

1. lagen (2008:580) om gruppundantag för konkurrensbegränsande avtal om viss taxisamverkan,
2. lagen (2008:581) om gruppundantag för vertikala konkurrensbegränsande avtal,
3. lagen (2008:582) om gruppundantag för konkurrensbegränsande specialiseringsavtal,
4. lagen (2008:583) om gruppundantag för konkurrensbegränsande avtal om forskning och utveckling,
5. lagen (2008:584) om gruppundantag för vertikala konkurrensbegränsande avtal inom motorfordonssektorn,
6. lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn, och
7. lagen (2008:586) om gruppundantag för konkurrensbegränsande avtal om tekniköverföring.

Av bestämmelsen framgår vidare att om ett enskilt avtal är undantaget från förbudet i 1 § men avtalet har följder som är oförenliga med 2 §, får Konkurrensverket besluta att avtalet inte ska omfattas av gruppundantaget. Innebörden av ett sådant beslut är att parterna i avtalet inte åtnjuter det skydd mot ingripande, i form av t.ex. ett åläggande enligt 3 kap. 1 § konkurrenslagen, som gruppundantaget ger. Motsvarande bestämmelser gäller även inom EU-rätten för avtal som omfattas av någon förordning om gruppundantag som beslutats av kommissionen. Av artikel 29.2 i förordning (EG) nr 1/2003 följer att Konkurrensverket kan återkalla ett undantag för ett avtal som omfattas av en förordning om gruppundantag som kommissionen meddelat.

Undantaget påverkar inte tillämpningen av förbudet mot missbruk av dominerande ställning i 2 kap. 7 § konkurrenslagen. Motsvarande principer tillämpas även inom EU:s konkurrensrätt.

4.3.3 Legalundantag inom jordbrukssektorn och taxinärigen

Konkurrenslagen innehåller i 2 kap. 4 och 5 §§ särskilda bestämmelser för vissa former av samarbete mellan små företag, s.k. legalundantag. Det gäller samarbeten inom primära lantbruksföreningar, t.ex. enskilda lantbrukare, och vissa samarbeten mellan taxiföretag. Legalundantagen innebär att förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen inte är tillämpligt på ett samarbete om de förutsättningar som anges i de särskilda bestämmelserna är uppfyllda. Bestämmelserna om legalundantag ger parterna i avtalet ett skydd mot ingripanden på konkurrensrättslig grund. Undantaget påverkar dock inte tillämpningen av förbudet mot missbruk av dominerande ställning i 2 kap. 7 § konkurrenslagen.

De grundläggande bestämmelserna inom EU:s konkurrensrätt återfinns i EUF-fördraget. Konkurrensrätten har utformats närmare genom rättsakter som utfärdats av Europeiska unionens råd (rådet) eller av Europeiska kommissionen. Vad gäller förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag i artikel 101 i EUF-fördraget är en av de viktigaste rättsakterna rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpningen av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget (EGT L 1, 4.1.2003, s. 1, Celex 32003R0001, numera artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget). Av förordningen följer att det för Konkurrensverket och domstolarna finns en skyldighet att, om nationell konkurrensrätt tillämpas på avtal och förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstaterna inom EU, tillämpa också artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget (artikel 3).

Förordning (EG) nr 1/2003 bygger på parallella kompetenser. Kommissionen och de nationella konkurrensmyndigheterna inom EU har behörighet att tillämpa artiklarna 101 och 102 i EUF-fördraget fullt ut beträffande avtal och förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstaterna. I förordningen finns bestämmelser som syftar till att garantera en enhetlig tillämpning av unionens konkurrensregler. Förordning 1/2003 innehåller också regler om samarbete och kompetensfördelning mellan de nationella konkurrensmyndigheterna, domstolarna och kommissionen. I förordningen finns vidare de grundläggande reglerna avseende förfarandet vid kommissionen. De nationella konkurrensmyndigheterna inom EU och kommissionen ingår och samarbetar i nätverket European Competition Network (ECN).

EU-förordningar är direkt tillämpliga i medlemsstaterna från den dag de träder i kraft och behöver därför inte omsättas nationellt för att kunna tillämpas av nationella myndigheter och få effekt för enskilda.

5 Ett nytt gruppundantag för vissa avtal inom försäkringssektorn

5.1 Gällande ordning

5.1.1 **Lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn**

Såsom angetts i avsnitt 4.3.2 föreskrivs i 2 kap. 3 § konkurrenslagen att sådana grupper av avtal som avses i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn är undantagna från förbudet mot konkurrensbegränsade samarbete i 2 kap. 1 § konkurrenslagen.

Lagen om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn är enligt 1 § tillämplig på avtal som ingås mellan två eller flera företag inom försäkringssektorn i följande avseenden:

1. Att gemensamt utarbeta och sprida
 - beräkningar av genomsnittskostnaden för att i det förflutna täcka en viss risk,
 - dödlighetstabeller samt tabeller över sjukdoms-, olycks- och invalidfrekvenser i samband med försäkringar som innehåller ett sparmoment.
2. Att gemensamt genomföra undersökningar om de sannolika effekterna av allmänna omständigheter utanför de berörda företagen, antingen om frekvensen eller storleken på framtida försäkringsfall för en viss risk eller riskkategori eller om lönsamheten för olika typer av investeringar samt sprida resultaten av dessa undersökningar.
3. Att gemensamt utarbeta och sprida icke-bindande standardvillkor för direktförsäkring.
4. Att gemensamt utarbeta och sprida icke-bindande modeller som beskriver avkastningen från ett försäkringsavtal som omfattar ett sparmoment.
5. Att bilda och driva grupper av försäkringsföretag eller grupper av försäkrings- och återförsäkringsföretag för gemensam täckning av en viss riskkategori i form av samförsäkring eller samåterförsäkring.
6. Att utarbeta, erkänna och sprida
 - tekniska specifikationer, regler eller riktlinjer för sådana säkerhetsanordningar för vilka det på gemenskapsnivå inte finns specifikationer, klassifikationssystem, regler, förfaranden eller riktlinjer, harmoniserade i enlighet med gemenskapslagstiftningen om fri rörlighet för varor, eller förfaranden för att bedöma om säkerhetsanordningarna uppfyller specifikationerna, reglerna eller riktlinjerna för att godkänna dessa anordningar,
 - tekniska specifikationer, regler eller riktlinjer för installation och underhåll av säkerhetsanordningar, och förfaranden för att bedöma om företag som installerar och underhåller säkerhetsanordningar uppfyller sådana specifikationer, regler och riktlinjer för att godkänna dessa företag.

I 1 kap. 6 § konkurrenslagen jämställs avtal med beslut av en sammanslutning av företag och samordnade förfaranden mellan företag. Även sådana beslut och förfaranden omfattas av gruppundantagslagen.

2 § lagen om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn innehåller bestämmelser som undantar vissa sådana avtal från förbudet i 2 kap. 1 § konkurrenslagen. I paragrafen sägs att undantag gäller endast för sådana avtal som uppfyller förutsättningarna för undantag i den generella, alltid gällande, undantagsbestämmelsen i 2 kap. 2 § konkurrenslagen. Vidare finns en hänvisning till 2 kap. 3 § konkurrenslagen som innebär att Konkurrensverket i ett visst fall kan återkalla undantaget för ett enskilt avtal om avtalet har följder som är oförenliga med den generella undantagsbestämmelsen i 2 kap. 2 §. Trots att ett avtal omfattas av det skydd mot ingripanden som gruppundantaget ger, kan undantaget alltså återkallas om avtalet exempelvis inte bidrar till att förbättra distributionen av varor eller

tjänster eller att konsumenterna inte tillförsäkras den vinst som uppstår genom avtalet.

De närmare förutsättningarna för att ett avtal ska omfattas av lagen om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn återfinns i kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn (EUT L 53, 28.2.2003, s. 8, Celex 32003R0358). Lagens 3 § innehåller en hänvisning till förordningen. Där finns också vissa anpassningar av förordningens bestämmelser till den svenska lagen.

För det fall ett avtal inte uppfyller förutsättningarna för att omfattas av gruppundantaget får en prövning av avtalet ske på sedvanligt sätt, först mot kriterierna för förbud i 2 kap. 1 § och därefter mot undantagsbestämmelsen i 2 kap. 2 §. Att avtalet inte omfattas av gruppundantaget innebär alltså inte att avtalet är eller presumeras vara förbjudet enligt artikel 2 kap. 1 § konkurrenslagen.

5.1.2 Kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn

De närmare förutsättningarna och villkoren för att ett avtal m.m. ska omfattas av gruppundantaget regleras i kommissionens förordning. Förordningen är tidsbegränsad. Den upphör att gälla den 31 mars 2010. Nedan görs en kortfattad genomgång av de artiklar som är av betydelse för tillämpningen av lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn.

Artikel 2 innehåller definitioner av en rad begrepp. Artikel 3 anger vissa villkor för att undantagen som fastställs i 1 § första stycket 1–2 (gemensamma beräkningar, tabeller och undersökningar) ska vara tillämpliga och artikel 4 anger avtal som på dessa områden inte omfattas av undantaget.

Artiklarna 5 och 6 behandlar standardvillkor och modeller. Artikel 5 anger särskilda villkor för undantag, bl.a. att standardvillkoren inte är bindande. I artikel 6 anges vilka avtal som inte omfattas av undantaget.

Artiklarna 7 och 8 behandlar gemensam täckning av vissa typer av risker. Av artikel 7.1 framgår att undantaget gäller för samförsäkrande eller samåterförsäkrande grupper som bildats för att täcka nya risker. Undantaget gäller under en treårsperiod från och med den dag då gruppen först bildades oavsett gruppens marknadsandel. Artikel 7.2 innehåller regler om vilka tröskelvärden för marknadsandelar som gäller för att andra samförsäkrande eller samåterförsäkrande grupper än sådana som avses i 7.1 ska omfattas av gruppundantaget. Här finns också bestämmelser om konsekvenserna av mindre överskridanden av marknadsandelarna. Artikel 8 anger villkor för undantag i fråga om gemensam täckning av vissa typer av risker.

Villkoren för undantag beträffande säkerhetsanordningar återfinns i artikel 9.

5.2 Kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn Prop. 2009/10:196

5.2.1 Inledning

Den 5 oktober 2009 presenterade EU-kommissionen ett förslag till en ny förordning om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. Förslaget var föremål för offentlig konsultation t.o.m. den 30 november 2009. Den 24 mars 2010 antog kommissionen en ny förordning om gruppundantag, vilken i huvudsak överensstämmer med det nämnda förslaget. Förordningen träder i kraft den 1 april 2010 och gäller till utgången av mars 2017.

I förhållande till förordning (EG) nr 358/2003 omfattar inte den nya förordningen samarbeten kring standardvillkor för direktförsäkring, modeller som beskriver avkastningen från ett försäkringsavtal som innehåller ett sparmoment och samarbeten rörande säkerhetsanordningar. Skälet till det är att samarbeten av det slaget inte är tillräckligt specifika för försäkringsbranschen för att motivera en särreglering i en förordning om gruppundantag. I ett meddelande redogör kommissionen för sina överväganden och för tillämpningen av artikel 101.3 i EUF-fördraget på samarbeten inom försäkringssektorn.

Den nya förordningen finns som *bilaga 1*. Nedan beskrivs huvuddragen i förordningen. I övrigt hänvisas till bilagan.

5.2.2 Förordningens omfattning

Definitioner

Artikel 1 innehåller definitioner av de begrepp som används i förordningen. Där anges bl.a. att uttrycket avtal i förordningen även omfattar beslut av en företagssammanslutning eller ett samordnad förfarande. I förordningen introduceras begreppen samförsäkrande pooler och samåterförsäkrande pooler, vilka i huvudsak får anses motsvara begreppen samförsäkrande grupper och samåterförsäkrande grupper i förordning (EG) nr 358/2003. I förhållande till förordning 358/2003 har även definitionen av ny risk ändrats.

Gemensamma sammanställningar, tabeller och undersökningar

Kommissionen förklarar i artikel 2 att vissa avtal mellan företag inom försäkringssektorn inte omfattas av förbudet i artikel 101.1 i EUF-fördraget. Det gäller följande områden:

- a) Gemensamma sammanställningar och spridning av information som krävs för att
 - i) beräkna genomsnittskostnaden för att täcka en viss risk i det förflutna, och

ii) utarbeta dödlighetstabeller samt tabeller över sjukdoms-, olycks- och invaliditetsfrekvenser i samband med försäkringar som innehåller ett sparmoment.

b) Gemensamma undersökningar om de sannolika effekterna av allmänna omständigheter utanför de berörda företagen, antingen om frekvensen eller storleken på framtida försäkringsfall för en viss risk eller riskkategori eller om lönsamheten för olika typer av investeringar samt spridning av resultaten av dessa undersökningar.

I skälen till förordningen framhålls att tillgång till dessa sammanställningar m.m. kan underlätta inträde på marknaden, särskilt för små aktörer. Av artikel 3 framgår att undantaget är förenat med vissa villkor. Artikel 4 anger i vilka fall undantaget i artikel 2 inte är tillämpligt.

Gemensam täckning av en viss typ av risker

Artikel 5–7 behandlar avtal om gemensam täckning av vissa typer av risker. Kommissionen förklarar i artikel 5 att vissa avtal som ingås mellan två eller flera företag i försäkringssektorn och som avser bildande och drift av försäkringspooler (pooler av försäkringsföretag eller pooler av försäkrings- och återförsäkringsföretag) för gemensam täckning av en viss kategori av risker inte ska omfattas av förbudet i artikel 101.1 i EUF-fördraget. För undantag föreskrivs i artikel 6 vissa tröskelvärden för marknadsandelar. I artikeln finns också en reglering av följderna av att angivna marknadsandelar överskrids. När det gäller försäkringspooler som skapats för att täcka nya risker gäller gruppundantaget under period av tre år från bildandet av poolen, oavsett gruppens marknadsandel. Artikel 7 anger ytterligare villkor för att ett avtal om gemensam täckning av vissa typer av risker ska omfattas av gruppundantaget. Villkoren får anses vara kumulativa. Bl.a. föreskrivs att det ska finnas en möjlighet att lämna poolen, att avtalet inte får begränsa produktion eller försäljning och att marknader eller kunder inte får delas upp.

Övriga bestämmelser m.m.

Artikel 8 innehåller en övergångsbestämmelse. Där anges att förordning (EG) nr 358/2003 tillämpas till utgången av september 2010 för avtal som var i kraft den 31 mars 2010. I artikel 9 föreskrivs slutligen att förordningen ska träda i kraft den 1 april 2010 och att den ska upphöra att gälla den 31 mars 2017. Därutöver sägs att förordningen är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

Förordningen saknar bestämmelser om återkallelse av gruppundantag i vissa fall. I den delen hänvisas i skälen till förordningen till artikel 29 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpningen av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget (EGT L 1, 4.1.2003, s. 1, Celex 32003R0001, nu artikel 101 och 102 i EUF-fördraget). Av artikel 29 framgår dels att EU-kommissionen har rätt att förklara att gruppundantagsförordningen inte är tillämplig i ett enskilt fall, dels att en nationell konkurrensmyndighet har vissa återkallelsemöjligheter. Gemensamt för dessa fall är att avtalet ska ha verkningar som är oförenliga med artikel 101.3 i EUF-fördraget.

5.3 Förslag till ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn

Prop. 2009/10:196

Regeringens förslag: Lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn anpassas till kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionsätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn.

Lagändringen träder i kraft den 1 oktober 2010.

Regeringens bedömning: Några övergångsbestämmelser behövs inte.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens, dock med den skillnaden att lagändringen föreslogs träda i kraft den 1 juli 2010.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inget att erinra mot förslaget och bedömningen. *Sveriges Försäkringsförbund* delar uppfattningen att nuvarande gruppundantag har fungerat väl, men lämnar vissa synpunkter på de förändringar som en anpassning innebär. Förbundet framför bl.a. följande. Försäkringsavtal är betydligt mer komplexa och skyddsvärda än andra avtal, varför det kan finnas behov både för försäkringsbolag och försäkringstagare av att kunna reglera villkoren branschmässigt. Om gruppundantaget i denna del försvinner, kan det finnas risk att försäkringsbolagen måste avstå från att erbjuda gemensamma standardvillkor vilket skulle bli fördyrande för både försäkringsbolag och de försäkrade. När det gäller samarbeten om standarder för säkerhetsanordningar, som inte omfattas av det nya gruppundantaget, pekar Försäkringsförbundet på att det saknas standarder inom många områden. Om försäkringsbolagen avstår från att fortsätta samarbetet, kommer detta att medföra ökade kostnader och rättsosäkerhet. Att inte ha ett gruppundantag för samarbeten om standarder för säkerhetsanordningar kan, enligt förbundet, även komma att påverka möjligheten att utvidga eventuella branschsamarbeten inom området säkerhetsprodukter för konsumenter. Försäkringsförbudet understryker slutligen vikten av rimliga övergångsregler.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Ett system med gruppundantag för konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn har tillämpats i svensk rätt sedan 1997 och bedöms ha fungerat väl. Den nu gällande lagen om gruppundantag för konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn bygger på kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. Gruppundantagsförordningen har genom en hänvisning i lagen gjorts tillämplig på avtal som omfattas av konkurrenslagen.

EU-kommissionen har antagit en ny förordning om gruppundantag för försäkringssektorn, förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens

funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. I den förordningen undantas grupper av avtal, samordnade förfaranden och beslut av företags-sammanslutningar avseende samarbeten kring vissa sammanställningar, tabeller och undersökningar samt täckning av vissa typer av risker. Gruppundantaget motsvarar i huvudsak det gruppundantag som gällt enligt förordning (EG) nr 358/2003 och även det som gäller enligt 1 § första stycket 1, 2 och 5 lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn. När förordningen nu ersätts av en ny förordning bör motsvarande anpassning av svensk rätt också ske till den nya förordningen.

Frågan uppkommer därefter om gruppundantagen för samarbeten rörande standardvillkor och standarder för säkerhetsanordningar i 1 § första stycket 3 och 6 ska behållas i svensk lagstiftning, trots att motsvarande gruppundantag saknas inom EU-rätten.

Den svenska lagstiftningen på konkurrensrättens område har sedan 1993 haft EU-rätten som förebild. Genom en anpassning till EU-rättens materiella konkurrensregler uppnås den fördelen att aktörer på den svenska marknaden inte behöver anpassa sig till olika konkurrensrättsliga regler beroende på om det är fråga om handel inom landet eller sådan som kan påverka handeln över gränserna (jfr prop. 1992/92:56, s. 19). Frågan om ett avtal kan påverka samhandeln, och därmed omfattas av EU-rätten, kan få olika utfall beroende på omständigheterna i det enskilda fallet (se bl.a. MD 2005:7 och MD 2008:12). Mot den bakgrunden ter sig en ordning med ett nationellt gruppundantag för t.ex. samarbeten om standardvillkor mellan försäkringsföretag, samtidigt som sådana samarbeten inte omfattas av det EU-rättsliga gruppundantaget, som onödigt betungande för företagen som i så fall har att göra sin prövning mot olika regler. Regeringen anser därför att det inte finns anledning att behålla gruppundantaget för samarbeten rörande standardvillkor och standarder för säkerhetsanordningar i 1 § första stycket 3 och 6 i svensk lagstiftning.

Kommissionens gruppundantagsförordning (EG) nr 358/2003 är tidsbegränsad och upphör att gälla den 31 mars 2010. Den nya förordningen träder i kraft den 1 april 2010, med en övergångsperiod om sex månader för avtal som tillämpades vid ikraftträdandet. Detta innebär att kommissionens nya förordning tillämpas fullt ut från den 1 oktober 2010. Med hänsyn härtill är det lämpligt att låta den föreslagna lagändringen träda i kraft den 1 oktober 2010. Mot bakgrund av intresset av rättslighet på konkurrensrättens område bedömer regeringen att några särskilda övergångsregler inte bör införas för tiden därefter.

6 Lagändringar till följd av Lissabonfördraget

6.1 Bakgrund

Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen undertecknades den 13 december 2007. Fördraget trädde i kraft den 1 december 2009.

Lissabonfördraget innehåller ändringar i och tillägg till de grundläggande fördragen och vissa protokoll som hör till dem. Fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) kvarstår i modifierad form, medan fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget) byter namn till fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Artiklarna i fördragen numreras om. Europeiska unionen (EU) ersätter och efterträder vidare Europeiska gemenskapen (EG) som juridisk person. Kommissionen, ofta benämnd Europeiska gemenskapernas kommission, byter genom Lissabonfördraget namn till Europeiska kommissionen. Namnet på Europeiska gemenskapernas domstol ändras till Europeiska unionens domstol. Europeiska unionens domstol består av domstolen, tribunalen (som motsvarar förstainstansrätten) och specialdomstolar. Beteckningen på de rättsakter som unionen förfogar över för att utöva sina befogenheter (förordningar, direktiv, beslut, rekommendationer och yttranden) förändras inte genom Lissabonfördraget.

Innebörden av Lissabonfördraget och de huvudsakliga ändringarna och tilläggen i förhållande till nu gällande fördrag samt ändringar i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen har redovisats i regeringens proposition 2007/08:168 Lissabonfördraget.

För att anpassa svensk lagstiftning till Lissabonfördraget måste konsekvensändringar göras i ett flertal lagar. Nedan behandlas ändringar i lagen (1986:436) om näringsförbud, lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler, lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. och konkurrenslagen (2008:579).

6.2 Konsekvensändringar med anledning av Lissabonfördraget

Regeringens förslag: Konsekvensändringar som föranleds av Lissabonfördraget genomförs i lagen (1986:436) om näringsförbud, lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler, lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. och konkurrenslagen (2008:579). Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2010.

Regeringens bedömning: Övergångsbestämmelser behövs inte.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget) byter namn till fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). En omnumrering sker av artiklarna i EUF-fördraget. Hänvisningar till artiklar i nu gällande fördrag som ändras genom Lissabonfördraget bör i lagen om näringsförbud, lagen om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler, lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. och konkurrenslagen ersättas med de nya artikelhänvisningarna. Dessutom bör i förekommande fall hänvisningar till Europeiska gemenskapen, Europeiska gemenskapernas domstol och Europeiska gemen-

skapernas kommission, EG-kommissionen respektive EG-rätten ändras till Europeiska unionen, Europeiska unionens domstol och Europeiska kommissionen, EU-kommissionen respektive EU-rätten.

Vad gäller hänvisningarna i konkurrenslagen till rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget och rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer bör någon ändring till följd av Lissabonfördraget inte ske. Namnen på nämnda förordningar ändras inte genom Lissabonfördraget. Konsekvensändringar med anledning av Lissabonfördraget föreslås träda i kraft den 1 augusti 2010.

De föreslagna ändringarna med anledning av Lissabonfördraget innebär inte att det materiella innehållet i respektive lagbestämmelse ändras. Några särskilda övergångsbestämmelser behöver därför inte införas.

7 Regeringens åtgärder för att komma till rätta med konkurrensproblemen mellan offentlig och privat sektor

Regeringens bedömning: De frågor på området för offentlig näringsverksamhet som behandlades i näringsutskottets betänkanden 2004/05:NU16 och 2005/06:NU16 får anses omhändertagna genom de åtgärder som regeringen vidtagit.

7.1 Bakgrund

Att offentliga aktörer säljer olika produkter och tjänster i konkurrens med privata företag har uppmärksammats under en följd av år.

Regeringen beslutade år 1994 att tillsätta en särskild utredare som fick i uppdrag att kartlägga och vid behov föreslå åtgärder för att motverka de konkurrensproblem som kan följa av att offentlig näringsverksamhet underprissätts eller att privat näringsverksamhet helt eller delvis subventioneras med offentliga medel. Utredningen, som antog namnet Underprissättningsutredningen, redovisade sitt uppdrag i november 1995 genom betänkandet Konkurrens i balans – åtgärder för ökad konkurrensneutralitet vid offentlig prissättning m.m. (SOU 1995:105).

Som ett led i den fortsatta beredningen av utredningens förslag inrättade regeringen år 1997 Rådet för konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor, Konkurrensrådet (dir. 1997:145). Rådets huvudsakliga uppgift var att fungera som ett forum för diskussioner mellan företrädare för offentlig och privat sektor. Rådet skulle också belysa sakförhållandena i konkreta fall av allmänt intresse och genom kontakter med berörda parter försöka undvika eller undanröja snedvridningar av konkurrensen. Rådet skulle bedriva sin verksamhet under tre år och fortlöpande informera om resultatet av sitt arbete. Genom betänkandet Konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor (SOU 2000:117) redovisade rådet i december år 2000 sitt uppdrag till

regeringen. Det konstaterades därvid att parterna i rådet haft i grunden olika uppfattning om behovet av lagändringar, varför det inte varit möjligt att finna lösningar som fullt ut tillgodosett alla krav och önskemål som framförts. Rådet presenterade dock ett sätt att åstadkomma mera konkurrensneutrala villkor, nämligen att i konkurrenslagen (1993:30) införa en bestämmelse som tar sikte på att korrigera konkurrensnedvridande beteenden från offentliga aktörer. Det skulle vara fråga om en missbruksbestämmelse där de offentliga aktörerna i händelse av lagöverträdelse inte drabbas av ekonomiska sanktioner för redan inträffat agerande utan enbart vitesbelopp i händelse man inte rättar sig efter ett beslut.

Inom Näringsdepartementet pågick samtidigt ett arbete med att ta fram ett sådant lagförslag. En promemoria presenterades år 2001 (Konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor, Ds 2001:17). Av promemorian framgår bl.a. följande. I många fall måste olika intressen vägas samman och målkonflikter kan uppstå. Att konfliktfrågor om möjligt klaras av genom en frivillig lösning bör vara huvudspåret även om lagbestämmelser förs in i systemet. Ytterst kan det dock vara rimligt att ett fristående organ kan göra en objektiv prövning av principiella och praktiska frågor. En konfliktlösningsregel bör därför föras in i konkurrenslagen. Regeln bör inriktas på att förbud i enskilda fall kan meddelas av Marknadsdomstolen mot att en offentlig aktör fortsätter med ett konkurrenshämmande förfarande som bedöms vara skadligt från allmän synpunkt.

Tidrymden för Konkurrensrådets verksamhet förlängdes successivt i avvaktan på beredningsarbetet med inriktningen att presentera ett lagförslag baserat på de förslag som framfördes i departementspromemorian. Rådet och dess verksamhet avvecklades den 31 december 2003.

Konkurrensverket fick mot denna bakgrund i sitt regleringsbrev för år 2004 i uppdrag att, i avvaktan på eventuella nya lagregler, särskilt följa de frågor som rör konkurrens på lika villkor mellan privat och offentlig verksamhet, vilka tidigare beretts inom ramen för Konkurrensrådets verksamhet.

Den 5 februari 2004 fick Konkurrensverket i uppdrag av regeringen att analysera vad som kan behövas för att ytterligare förbättra marknadens funktionssätt när det gäller konkurrensen mellan offentliga och privata aktörer samt att föreslå erforderliga åtgärder.

I en skrivelse till Finansdepartementet i februari 2004 pekade Konkurrensverket på problem som uppstår när statliga myndigheter uppträder på konkurrensmarknader och tillämpar den s.k. beställarutförarmodellen. I Finansdepartementets beredning av skrivelsen har det upprättats en promemoria Stat och kommun som marknadsaktörer (dnr FI 2006/611) med förslag till hantering av skrivelsen.

I oktober 2004 redovisade verket sitt nyss nämnda uppdrag genom rapporten Myndigheter och marknader – tydligare gräns mellan offentligt och privat (Konkurrensverkets rapportserie 2004:4). I rapporten sägs att verkets utredning visar att det ofta uppstår problem när offentliga aktörer agerar på konkurrensmarknader. Problemen kan enligt rapporten delas in i följande tre huvudkategorier: Sammanblandning av myndighetsuppgifter med näringsverksamhet, olika former av offentliga subventioner samt problem förbundna med vidareutnyttjande av information

och kompetens från myndighetsrollen. Enligt Konkurrensverket har existerande regelverk och frivilliga lösningar inte varit tillräckliga för att lösa problemen och verket lämnade därför följande förslag.

- Åtgärder bör vidtas för att tillförsäkra att gällande lagar och riktlinjer följs. Fortsatt arbete behövs för att förtydliga när offentlig näringsverksamhet ska få bedrivas.
- Införandet av en nationellt utformad reglering av subventioner bör övervägas. Denna bör vara kopplad till (de kommande) reglerna om transparens.
- En offentlig aktör bör enbart få använda information eller kompetens upparbetad inom myndighetsrollen för försäljning av tjänster och varor i konkurrens med privata aktörer om denna också erbjuds konkurrerande företag på samma villkor.

I mars 2005 presenterade regeringen sin proposition Genomförande av transparensdirektivet (prop. 2004/05:140). Regeringen lade där fram ett förslag till lagstiftning för genomförande av EG-kommissionens direktiv 80/723/EEG av den 25 juni 1980 om insyn i de finansiella förbindelserna mellan medlemsstaterna och offentliga företag samt i vissa företags ekonomiska verksamhet, då senast ändrat genom direktiv 2000/52/EG; det s.k. transparensdirektivet.

Näringsutskottet behandlade under våren 2005 nämnda proposition (bet. 2004/05:NU16). Utskottet ställde sig i allt väsentligt bakom regeringens förslag till lagstiftning.

I betänkandet behandlades också 17 motioner från den allmänna motionstiden om olika konkurrenspolitiska frågor, däribland sådana som behandlade frågan om konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor. Utskottet uttalade därvid, efter att ha redogjort för de tre förslagen i Konkurrensverkets ovan nämnda rapport, att riksdagen genom ett tillkännagivande borde anmoda regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder för att komma till rätta med konkurrensproblemen mellan offentlig och privat sektor. I ett sådant arbete bör, enligt utskottet, ett domstolsförfarande övervägas. Utskottet uttalade vidare att riksdagen borde anmoda regeringen att redovisa sina förslag med anledning av förslagen från Konkurrensverket och återkomma till riksdagen med förslag om bl.a. hur en nationellt utformad reglering av subventioner kan utformas. En sådan regel skulle, uttalade utskottet vidare, kunna fungera som ett nationellt komplement till den EG-rättsliga regleringen av statligt stöd. Riksdagen beslutade (rskr. 2004/05:297) i enlighet med vad utskottet uttalade.

Våren 2006 behandlade näringsutskottet 35 motionsyrkanden rörande olika konkurrenspolitiska frågor (bet. 2005/06:NU 16). Därvid angavs att regeringen i 2006 års ekonomiska vårproposition (prop. 2005/06:100) redovisat hur den avsåg att behandla riksdagens tillkännagivande från våren 2005 rörande konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor. I vårpropositionen sades följande (s. 22):

Frågan om konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor har varit föremål för diskussion under ett flertal år. För att säkerställa att åtgärder som vidtas på området är lämpliga och väl avvägda är det av

största vikt att beredningsunderlaget är aktuellt, relevant och så heltäckande som möjligt. Vid riksdagens senaste behandling av frågan har nya aspekter tillförts (bet. 2004/05:NU 16, rskr. 2004/05:297). Regeringen bedömer att hela frågan om konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor måste behandlas i ett sammanhang. Regeringen avser därför att tillsätta en särskild utredare för att göra en sådan analys.

Näringsutskottet delade regeringens bedömning att frågan borde bli föremål för en utredning, som kan behandla hela frågan i ett sammanhang.

7.2 Vidtagna åtgärder

Under tiden sedan riksdagens tillkännagivanden har regeringen, med eller utan direkt anknytning till dessa tillkännagivanden, vidtagit ett flertal åtgärder på området konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor.

7.2.1 Konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet på marknaden

Efter valet 2006 inriktade regeringen arbetet på det aktuella området bl.a. mot särskilda lagbestämmelser angående konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet.

Den 1 januari 2010 trädde nya regler i konkurrenslagen (2008:579) i kraft. Reglerna innebär att Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket får förbjuda staten, en kommun eller ett landsting att i en verksamhet av kommersiell eller ekonomisk natur tillämpa ett visst förfarande om det snedvrider, eller är ägnat att snedvrida, förutsättningarna för en effektiv konkurrens eller om det hämmar, eller är ägnat att hämma, förekomsten eller utvecklingen av en sådan konkurrens. Förbud får dock inte meddelas när det gäller förfaranden som är försvarbara från allmän synpunkt. Även en konkurrenssnedvidande verksamhet som en kommun eller ett landsting bedriver får förbjudas. Förbud får dock inte meddelas om verksamheten är förenlig med lag. Om Konkurrensverket för ett visst fall beslutar att inte väcka talan får detta göras av ett företag som berörs av förfarandet eller verksamheten (prop. 2008/09:231, bet. 2009/10:NU 8, rskr. 2009/10:84).

7.2.2 Kommunala kompetensfrågor m.m.

Regeringen beslutade i april 2006 att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda frågor om den kommunala kompetensen och kommunal samverkan (dir. 2006:47). Utredningen, som antog namnet Kommunala kompetensutredningen (Fi 2006:04), överlämnade i oktober 2007 betänkandet Kommunalt kompetens i utveckling (SOU 2007:72).

I betänkandet behandlades bl.a. frågor om den kommunala kompetensen och undantag från de s.k. lokaliserings- och självkostnads-

principerna, samordning av kompetensutvidgande lagstiftning (de s.k. smålagarna), kommunal finansiering av statlig verksamhet i fråga om infrastruktur och högskoleverksamhet, kommunalt stöd till näringslivet och förhållandet till EG:s statsstödsregler, kommunal finansiering av EG:s strukturfonder och program samt kommunal samverkan.

På grundval av bl.a. betänkandet och remissvaren över detta utarbetades propositionen Kommunala kompetensfrågor m.m. (prop. 2008/09:21) som överlämnades till riksdagen i september 2008.

I propositionen föreslogs en ny lag om vissa kommunala befogenheter och ett antal ändringar i kommunallagen (1991:900). Genom den nya lagen om vissa kommunala befogenheter sammanfördes de kompetensutvidgande s.k. smålagarna i en gemensam lag. Även de nya kompetensutvidgande bestämmelser som regeringen föreslog i propositionen fördes in i den nya lagen. Enligt dessa bestämmelser gavs kommuner och landsting utvidgad kompetens att lämna bidrag till byggande av statlig väg och järnväg, lämna bidrag till högskoleverksamhet samt medfinansiera projekt inom ramen för EG:s strukturfonder och program. Därutöver togs bestämmelser in i lagen som innebar ett förtydligande och vissa förändringar av kommunernas kompetens att tillhandahålla lokaler till företag.

Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag och de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 mars 2009 (bet. 2008/09:KU 5, rskr. 2008/09:157).

Härutöver behandlades i propositionen också vissa andra frågor om den kommunala kompetensen och om framtida undantag från de s.k. lokaliserings- och självkostnadsprinciperna.

Regeringen bedömde att införandet av ytterligare undantag från dessa principer bör ske med stor restriktivitet med tanke på deras grundläggande principiella värde för den kommunala verksamheten. Undantag från lokaliseringsprincipen borde, enligt regeringen, komma ifråga endast i de fall där offentligrättslig samverkan inte bedöms möjlig. Det bör, uttalade regeringen vidare, vid sådana undantag övervägas om behov finns att begränsa undantaget geografiskt. Regeringen gjorde vidare bedömningen att undantag från självkostnadsprincipen bör ske i de fall en kommun eller ett landsting ges befogenhet att bedriva verksamhet på en konkurrensutsatt marknad.

Utredningen hade därutöver föreslagit ett lagstadgat krav på att kommuner och landsting, som med stöd av 2 kap. 1 och 7 §§ kommunallagen bedriver intäktsfinansierad näringsverksamhet inom frivilliga icke lagreglerade områden på en marknad som är ägnad för konkurrens, som huvudregel ska bedriva denna verksamhet på affärs- mässig grund och redovisa den särskilt och skilt från annan verksamhet. Någon förändring eller utvidgning av den kommunala kompetensen i övrigt var inte avsedd av utredningen.

Med hänsyn till de synpunkter, såväl principiella som mot förslagens utformning, som framförts av remissinstanserna ansåg regeringen att frågan om ett generellt undantag från självkostnadsprincipen behövde beredas ytterligare.

Regeringen beslutade den 20 oktober 2005 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över de villkor och förutsättningar som gäller för allmännyttiga och kommunala bostadsföretag. Utredningen redovisade sitt uppdrag i betänkandet EU, allmännyttan och hyrorna (SOU 2008:38). Betänkandet har remissbehandlats.

På grundval av betänkandet och remissvaren samt visst kompletterande beredningsunderlag beslutade regeringen den 25 mars 2010 propositionen Allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag och reformerade hyressättningsregler (prop. 2009/10:185). I propositionen föreslås bl.a. att de allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolagen ska bedriva sin verksamhet enligt affärsmässiga principer och åläggas marknadsmässiga avkastningskrav, vilket innebär ett avsteg från självkostnadsprincipen och förbudet mot att driva företag i vinstsyfte i kommunallagen (1991:900). Vidare föreslås att de allmännyttiga kommunala bostadsföretagens hyresnormerande roll ersätts med en normerande roll för kollektivt förhandlade hyror.

7.2.4 2006 års förvaltningskommitté

Regeringen beslutade i december 2006 att tillkalla en kommitté med uppdrag att se över den statliga förvaltningens uppgifter och organisation (dir. 2006:123). Kommittén, som antog namnet 2006 års förvaltningskommitté, hade bl.a. i uppgift att särskilt granska och ompröva myndigheternas konkurrensutsatta verksamheter. Enligt den undersökning kommittén lät göra uppgick omfattningen av denna verksamhet år 2006 till cirka 25 miljarder kronor, fördelat på 109 statliga myndigheter.

Kommittén överlämnade i december 2008 slutbetänkandet Styra och ställa – förslag till en effektivare statsförvaltning (SOU 2008:118). I betänkandet föreslog kommittén att det i lag införs en huvudregel om att statliga myndigheter inte får sälja varor och tjänster på en konkurrensutsatt marknad eller en potentiellt konkurrensutsatt marknad. Något lagförslag lämnades emellertid inte. Enligt kommitténs förslag skulle regeringen kunna besluta om undantag från huvudregeln i enskilda fall och utifrån vissa kriterier. Kommittén föreslog vidare att myndigheter som bemyndigas att sälja en vara eller en tjänst på en konkurrensutsatt marknad ska särredovisa intäkter och kostnader för denna verksamhet. Köp av varor och tjänster mellan statliga myndigheter borde enligt kommittén omfattas av de principer som gäller för upphandling i allmänhet.

Betänkandet har remissbehandlats.

På grundval bl.a. av betänkandet och remissvaren beslutade regeringen den 18 mars 2010 propositionen Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt (prop. 2009/10:175). I denna uttalar regeringen följande (s. 61):

Statliga myndigheter bör som regel inte sälja varor och tjänster på marknaden.

Det bör övervägas om en myndighet som bemyndigats att sälja varor eller tjänster på marknaden i budgetunderlag och årsredovisning bör budgetera och särredovisa väsentliga intäkter och kostnader från sådan försäljning. Även i myndighetens interna redovisning bör väsentliga kostnader och intäkter från sådan försäljning särredovisas.

Regeringen avser att i kommande omprövningar av det statliga åtagandet särskilt uppmärksamma myndigheters säljverksamhet och effekterna på de marknader där de statliga myndigheterna är verksamma.

Myndigheternas instruktioner bör ses över i syfte att tydliggöra vilken säljverksamhet som får bedrivas på marknaden.

Det bör analyseras ytterligare om en huvudregel med innebörden att statliga myndigheter inte får sälja varor och tjänster på marknaden bör regleras i lag.

7.2.5 PSI-direktivet

Regeringen beslutade den 4 december 2008 att det inom Regeringskansliet skulle tillsättas en arbetsgrupp med uppgift att utreda hur ett korrekt genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn (PSI-direktivet) kan säkerställas genom författningsreglering.

Arbetsgruppen lämnade en slutlig rapport i juni 2009.

För att uppfylla PSI-direktivets krav med tillräcklig tydlighet föreslog arbetsgruppen att direktivets bestämmelser införlivas med svensk rätt genom en särskild lag om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen.

Arbetsgruppens rapport (Ds 2009:44) har remissbehandlats.

Regeringen har i propositionen Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt (prop. 2009/10:175) föreslagit en lag som innehåller bestämmelser om villkor för vidareutnyttjande av handlingar. Syftet med lagen är att främja utvecklingen av en informationsmarknad genom att underlätta enskildas användning av handlingar som tillhandahålls av myndigheter. Villkoren för tillhandahållande får inte användas för att begränsa konkurrensen. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2010.

7.2.6 Kommittédirektiv

Regeringen beslutade den 4 februari 2010 att tillkalla en särskild utredare för att utreda vissa frågor om statligt stöd m.m. Enligt direktiven (dir. 2010:9) ska utredaren överväga förändringar i de svenska genomförandereglererna på statsstödsområdet. Utredaren ska pröva om bestämmelserna om återkrav av kommunalt stöd i 7 § lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler och motsvarande bestämmelser i 21 § förordningen (1988:764) om statligt stöd till näringslivet bör förändras. Vad det gäller är bl.a. om nuvarande förutsättning för återkrav – att kommissionens beslut vunnit laga kraft eller saken prövats av EU-domstolen – är förenlig med EU-rätten.

Utredaren ska också ta ställning till om nuvarande bestämmelser om upplysningskyldighet för kommuner och landsting i 6 § samma lag är tillräckliga eller om skyldigheten bör utvidgas till att avse också den situationen att ett stöd redan har införts och kommissionen eventuellt har inlett en prövning. Utredaren ska vidare lämna förslag som tillgodoser Regeringskansliets behov i övrigt av att inhämta uppgifter i ärenden som gäller statligt stöd.

I uppdraget ingår också att föreslå de författningsändringar som utredaren finner vara påkallade för att möjliggöra återkrav i de fall statsstöd som inte är förenligt med EU-rätten föreligger till följd av en lagreglering eller har beslutats av en kommun eller ett landsting.

Utredaren ska vidare analysera om det behövs särskilda bestämmelser för att tredje part inför svensk domstol ska kunna yrka återkrav eller skadestånd under återopande av det s.k. genomförandeförbudet i artikel 108.3 sista meningen i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och lämna förslag på den författningsreglering som kan behövas.

Vidare ska utredaren ta ställning till om de bestämmelser om intyg av revisor som gäller enligt lagen (2005:590) om insyn vissa finansiella förbindelser m.m. bör ändras och, om så befinns vara fallet, föreslå författningsändringar.

Slutligen ska utredaren ta ställning till om det behövs ett undantag från den kommunalrättsliga självkostnadsprincipen och, om så är fallet, lämna sådana författningsförslag som krävs.

7.3 Vidtagna åtgärder i förhållande till riksdagens tillkännagivanden

Som framgått av redovisningen av de åtgärder som vidtagits efter riksdagens tillkännagivande våren 2006 har regeringen inte funnit det ändamålsenligt att behandla hela frågan om konkurrens på lika villkor mellan offentligt och privat sektor i ett sammanhang. I stället har regeringen, som redovisats, dels föreslagit nya regler om konfliktlösning i konkurrenslagen, dels vidtagit andra åtgärder och lämnat andra förslag.

När det gäller de vidtagna åtgärdernas förhållande till frågeställningarna i riksdagens tillkännagivande från år 2005 gör regeringen följande överväganden.

Som framgått har regeringen föreslagit regler i konkurrenslagen om konfliktlösning vid offentlig säljverksamhet. Dessa regler, som trädde i kraft den 1 januari 2010, har relevans, i större eller mindre grad, för samtliga de frågeställningar i Konkurrensverkets rapport som riksdagens tillkännagivande tar sin utgångspunkt i. Detta gäller till en början frågan om att tillförsäkra att gällande lagar och riktlinjer följs eftersom det vid prövningen särskilt ska beaktas om det ifrågasatta förfarandet strider mot en lag, en annan författning eller något annat för staten, en kommun eller ett landsting bindande direktiv (prop. 2008/09:231, s. 58). Reglerna har också, när det gäller kommunal verksamhet, betydelse för frågan om när offentlig näringsverksamhet ska få bedrivas. Beträffande sådan verksamhet finns det nämligen en möjlighet att förbjuda verksamheten som sådan om den inte är förenlig med lag (3 kap. 27 § andra stycket konkurrens-

lagen). Reglerna har också relevans för frågan om subventioner, t.ex. vid s.k. underprissättning av den offentlige aktörens vara eller tjänst. Slutligen kan reglerna komma att tillämpas i samband med frågor om tillhandahållande av information och villkoren för detta.

Härutöver har regeringen, som ovan redovisats, genom propositionen Kommunala kompetensfrågor m.m. (prop. 2008/09:21), behandlat ett flertal frågor om kommuners och landstings befogenheter som direkt eller indirekt rör verksamhet på konkurrensmarknader. Genom propositionen Allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag och reformerade hyressättningsregler (prop. 2009/10:000) har regeringen vidare lämnat förslag som angår förutsättningarna för sådana och andra företags verksamhet på marknaden.

När det gäller statliga myndigheters verksamhet på konkurrensmarknader har regeringen i den nyligen presenterade propositionen Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt (prop. 2009/10:175) redovisat sin syn på vad som bör gälla beträffande myndigheters agerande på marknader som är ägnade för konkurrens.

I propositionen har regeringen vidare föreslagit en lag om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga sektorn som syftar till att genomföra det s.k. PSI-direktivet. Lagen anger att villkor för vidareutnyttjande ska vara relevanta och icke diskriminerande för jämförbara kategorier av vidareutnyttjare. Villkoren får inte begränsa konkurrensen eller i onödan begränsa möjligheterna till vidareutnyttjande. Vidare föreskrivs att, om en myndighet vidareutnyttjar handlingar i sin affärsverksamhet, så ska samma avgifter och andra villkor för tillhandahållande av handlingarna tillämpas för denna verksamhet som för andra vidareutnyttjare. Lagen innehåller även ett principiellt förbud mot att ge någon ensamrätt att vidareutnyttja handlingar.

Slutligen har regeringen, som redovisats ovan, beslutat att tillkalla en särskild utredare för att utreda vissa frågor om statligt stöd m.m. Av särskild relevans i förevarande hänseende är att utredaren ska ta ställning till om det bör införas ett undantag från den kommunalrättsliga självkostnadsprincipen när kommuner inom ramen för sin kompetens bedriver frivillig näringsverksamhet. Även de övriga frågor som utredaren ska belysa och ta ställning till har klara kopplingar till frågeställningar om offentlig näringsverksamhet och konkurrens.

Mot bakgrund av vad som sålunda redovisats bedömer regeringen att de frågor på området för offentlig näringsverksamhet som behandlades i näringsutskottets betänkanden 2004/05:NU16 och 2005/06:NU16 får anses omhändertagna genom de åtgärder som regeringen vidtagit.

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn

Genom lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn tillämpas kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn på konkurrensbegränsande samarbeten mellan företag inom den sektorn som inte har samhandelseffekt och som därmed inte omfattas av EU:s konkurrensregler. När kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 löper ut den 31 mars 2010 och ersätts av en ny reviderad förordning, kommer olika regler för konkurrensbegränsande samarbeten att gälla för företagen beroende på om lagen om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn eller om kommissionens nya förordning är tillämplig i det enskilda fallet. Detta leder till bristande förutsägbarhet för företagen, med ökade kostnader för att efterleva konkurrensreglerna som följd. I denna proposition föreslås därför ändringar i lagen om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn. Ändringarna syftar till att anpassa den svenska lagen till motsvarande EU-rättsliga bestämmelser. Det finns ingen skyldighet att anpassa lagen till den nya förordningen, men genom anpassningen upprätthålls förutsägbarheten i konkurrensreglerna liksom rättslikheten med EU-rätten. Att inte genomföra föreslagna ändringar skulle, på sätt som utvecklas i avsnitt 5.3, följaktligen leda till att samma fråga kan komma att bedömas olika beroende på om nationell konkurrensrätt eller EU:s konkurrensrätt är tillämplig i det enskilda fallet.

Den föreslagna lagändringen träffar i första hand företag. Förslaget att anpassa lagen till EU:s konkurrensregler medför dock inga ökade kostnader för företagen, som ändå har att tillämpa EU:s konkurrensregler när det s.k. samhandelskriteriet är uppfyllt (se avsnitt 4.2), och inte heller några negativa konsekvenser i övrigt. Tvärtom får ett gruppundantag på nationell nivå, och som motsvarar det EU-rättsliga gruppundantaget, anses vara positivt för företagen som därigenom kan få lägre administrativa kostnader i förhållande till vad som skulle ha gällt om den föreslagna ändringen inte genomfördes eller om något gruppundantag inte fanns.

Förslaget till anpassning till kommissionens nya förordning innebär att gruppundantagslagen inte längre kommer att omfatta bl.a. konkurrensbegränsande samarbeten om standardvillkor. Detta förhållande hindrar inte företagen från att samarbeta, förutsatt att samarbetet inte är förbjudet enligt 2 kap. 1 § konkurrenslagen. Det är företagen själva som har att bedöma om ett samarbete är konkurrensbegränsande och om samarbetet uppfyller de villkor för undantag som föreskrivs i 2 kap. 2 § konkurrenslagen. Den bedömningen kan vara mer omfattande än en bedömning av om ett samarbete uppfyller de villkor som krävs för att omfattas av ett gruppundantag, vilket kan komma att påverka företagens administrativa kostnader. Vid en samlad bedömning framstår dock, som

ovan anförts, en anpassning till kommissionens förordning som mer positiv för företagen som därmed har att tillämpa samma materiella regler oavsett om det s.k. samhandelskriteriet är uppfyllt eller ej.

Förslaget bedöms inte medföra några ökade kostnader för det allmänna.

8.2 Övriga lagförslag

Övriga lagförslag utgör en anpassning till Lissabonfördraget. Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för enskilda eller för det allmänna.

9.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn

1 § Denna lag tillämpas på avtal som ingås mellan två eller flera företag inom försäkringssektorn i följande avseenden:

1. Att gemensamt sammanställa och sprida information som krävs för att

– beräkna genomsnittskostnaden för att täcka en viss risk i det förflutna,

– utarbeta dödlighetstabeller samt tabeller över sjukdoms-, olycks- och invalidfrekvenser i samband med försäkringar som innehåller ett sparmoment.

2. Att gemensamt genomföra undersökningar om de sannolika effekterna av allmänna omständigheter utanför de berörda företagen, antingen om frekvensen eller storleken på framtida försäkringsfall för en viss risk eller riskkategori eller om lönsamheten för olika typer av investeringar samt sprida resultaten av dessa undersökningar.

3. Att bilda och driva pooler av försäkringsföretag eller pooler av försäkrings- och återförsäkringsföretag för gemensam täckning av en viss kategori av risker i form av samförsäkring eller samåterförsäkring.

Bestämmelsen i 1 kap. 6 § konkurrenslagen (2008:579) ska även tillämpas på avtal enligt denna lag.

Av paragrafen framgår vilka grupper av avtal som är undantagna från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete i 2 kap. 1 § konkurrenslagen. Ändringar har skett i första stycket 1 och 3. *Första stycket 1* motsvarar artikel 2 a) i kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. *Första stycket 2* motsvarar artikel 2 b) i förordningen och *första stycket 3* motsvarar artikel 5 i förordningen. Bestämmelserna bör tolkas mot bakgrund av den praxis som utvecklas inom EU-rätten.

3 § I fråga om avtalen tillämpas bestämmelserna i kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn på motsvarande sätt, med undantag av artiklarna 2, 5, 8 och 9. Dock ska hänvisningar till undantaget i artikel 2 eller 5 avse 2 § i förening med 1 §.

I paragrafen hänvisas till bestämmelserna i kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kate-

gorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn. Hänvisningen innebär att de materiella bestämmelserna i förordningen ger ramen för vilka avtal eller andra förfaranden som omfattas av det gruppundantag för konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn som föreskrivs i 1–2 §§. Reglerna i förordningen bör tolkas mot bakgrund av den praxis som utvecklas inom EU-rätten.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud

I 2 a och 4 §§ samt i övergångsbestämmelserna till lagen (2008:592) om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud har anpassningar skett till Lissabonfördraget genom att hänvisningen till artikel 81 i EG-fördraget har ändrats till artikel 101 i EUF-fördraget. Vidare har orden Europeiska gemenskapernas kommission i 3 § ändrats till Europeiska kommissionen.

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas statsstödsregler

Lagen har anpassats till Lissabonfördraget. Lagens rubrik har ändrats till lagen om tillämpningen av Europeiska unionens statsstödsregler. I 5 a, 6 och 7 §§ har namnen på institutionerna Europeiska gemenskapernas kommission respektive Europeiska gemenskapernas domstol ändrats till Europeiska kommissionen respektive Europeiska unionens domstol. Hänvisningen till artikel 87 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen har ändrats till artikel 107 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Slutligen har en språklig ändring skett i 5 a och 7 §§.

9.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.

I lagen har anpassningar skett till Lissabonfördraget. I 1 och 11 §§ har orden Europeiska gemenskapernas kommission ändrats till Europeiska kommissionen. Vidare har hänvisningen till artikel 86.2 i EG-fördraget i 4 § första stycket 2 ändrats till artikel 106.2 i EUF-fördraget. Därutöver har benämningen EG-rättslig i 4 § andra stycket d ändrats till EU-rättslig. Slutligen har 11 § ändrats språkligt.

9.5 Förslaget till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579)

Anpassningar har skett till Lissabonfördraget. I 3 kap. 1, 4, 5, 11–13, 15, 24 och 25 §§, 5 kap. 3 och 20 §§ samt punkt 7 och 8 i övergångsbestämmelserna har hänvisningarna till artikel 81 eller 82 i EG fördraget

ändrats till artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget. Vidare har uttrycket EG-kommissionen i rubriken närmast före 5 kap. 14 § ändrats till EU-kommissionen. I 5 kap. 16 och 17 §§ samt 8 kap. 13 § har orden Europeiska gemenskapernas kommission ändrats till Europeiska kommissionen. Prop. 2009/10:196

Kommissionens förordning (EU) nr 267/2010 av den 24 mars 2010 om tillämpningen av artikel 101.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn

Prop. 2009/10:196
Bilaga 1

Förslag till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag tillämpas på avtal som ingås mellan två eller flera företag inom försäkringssektorn i följande avseenden:

1. Att gemensamt *utarbeta* och sprida

– *beräkningar* av genomsnittskostnaden för att *i det förflutna* täcka en viss risk,

– dödlighetstabeller samt tabeller över sjukdoms-, olycks- och invalidfrekvenser i samband med försäkringar som innehåller ett sparmoment.

2. Att gemensamt genomföra undersökningar om de sannolika effekterna av allmänna omständigheter utanför de berörda företagen, antingen om frekvensen eller storleken på framtida försäkringsfall för en viss risk eller riskkategori eller om lönsamheten för olika typer av investeringar samt sprida resultaten av dessa undersökningar.

3. Att gemensamt *utarbeta och sprida icke-bindande standardvillkor för direktförsäkring.*

4. Att gemensamt *utarbeta och sprida icke-bindande modeller som beskriver avkastningen från ett försäkringsavtal som omfattar ett sparmoment.*

5. Att bilda och driva grupper av försäkringsföretag eller grupper av försäkrings- och återförsäkringsföretag för gemensam täckning av en viss *riskkategori* i form av samförsäkring eller samåterförsäk-

1. Att gemensamt *sammanställa* och sprida *den information som krävs för att*

– *beräkna* genomsnittskostnaden för att täcka en viss *risk i det förflutna,*

– *utarbeta* dödlighetstabeller samt tabeller över sjukdoms-, olycks- och invalidfrekvenser i samband med försäkringar som innehåller ett sparmoment.

2. Att gemensamt genomföra undersökningar om de sannolika effekterna av allmänna omständigheter utanför de berörda företagen, antingen om frekvensen eller storleken på framtida försäkringsfall för en viss risk eller riskkategori eller om lönsamheten för olika typer av investeringar samt sprida resultaten av dessa undersökningar.

3. Att bilda och driva grupper av försäkringsföretag eller grupper av försäkrings- och återförsäkringsföretag för gemensam täckning av en viss *typ av risker* i form av samförsäkring eller samåterförsäkring.

ring.

6. Att utarbeta, erkänna och sprida

– tekniska specifikationer, regler eller riktlinjer för sådana säkerhetsanordningar för vilka det på gemenskapsnivå inte finns specifikationer, klassifikationssystem, regler, förfaranden eller riktlinjer, harmoniserade i enlighet med gemenskapslagstifningen om fri rörlighet för varor, eller förfaranden för att bedöma om säkerhetsanordningarna uppfyller specifikationerna, reglerna eller riktlinjerna för att godkänna dessa anordningar,

– tekniska specifikationer, regler eller riktlinjer för installation och underhåll av säkerhetsanordningar, och förfaranden för att bedöma om företag som installerar och underhåller säkerhetsanordningar uppfyller sådana specifikationer, regler och riktlinjer för att godkänna dessa företag.

Bestämmelsen i 1 kap. 6 § konkurrenslagen (2008:579) ska även tillämpas på avtal enligt denna lag.

3 §

I fråga om avtalen tillämpas bestämmelserna i kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn¹ på motsvarande sätt, med undantag av artiklarna 1 samt 10–12. Dock ska hänvisningar till undantaget i artikel 2 och 5 avse 2 § i förening med 1 §, varvid den bokstavs-beteckning som anges i artikel 1 ska avse motsvarande sifferbeteckning i 1 §.

I fråga om avtalen tillämpas bestämmelserna i kommissionens förordning (EG) nr .../... av den [XX XX XXXX] om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden inom försäkringssektorn¹ på motsvarande sätt, med undantag av artiklarna 2, 5 och 8. Dock ska hänvisningar till undantaget i artikel 2 och 5 avse 2 § i förening med 1 §.

¹ EUT L 53, 28.2.2003, s. 8 (Celex 32003R0358).

¹ EUT L 00, 00.00.0000, s. 0 (Celex 00000R0000).

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2010.

Prop. 2009/10:196
Bilaga 2

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2009/10:196
Bilaga 3

Remissyttranden över promemorian Förslag till lag om ändring i lagen (2008:585) om gruppundantag för vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn har avgetts av följande instanser. Svea Hovrätt, Marknadsdomstolen, Stockholms tingsrätt, Finansinspektionen, Konkurrensverket, Konsumentverket, Försäkringsförbundet, Gernandt & Danielsson Advokatbyrå KB, Linklaters Advokatbyrå AB, MAQS Law Firm Advokatbyrå AB.

Följande instanser har inbjudits att yttra sig men avstått. Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 mars 2010.

Närvarande: Statsministern Reinfeldt, ordförande, och statsråden Olofsson, Odell, Ask, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Björklund, Carlsson, Borg, Billström, Tolgfors, Krantz, Ohlsson.

Föredragande: Statsrådet Olofsson.

Regeringen beslutar proposition 2009/10:196 Vissa konkurrensfrågor.